

SKAUTI BEZ LILIE

METODIKA K FILMU
PRO STARŠÍ

VĚKOVÁ SKUPINA 18 - 40 let

POČET ÚČASTNÍKŮ 5 až 20

PROSTŘEDÍ místnost vybavená k promítání

DĚLKA 2 hodiny příprava, 2-3 hodiny program

CÍL snažit se vcítit do role a situace aktérů dokumentu a zkusit odhadnout, jak bych jednal já

ÚVOD

Program, jehož součástí je zhlédnutí dokumentu *Skauti bez lilie*, má účastníky přimět k zamyšlení nad tím, že oficiální existence skautingu není samozřejmostí. Dokument je ideální formou, jak přítomné seznámit s různými cestami, kterými se ubírali naši předchůdci v časech nesvobody. Budeme se zamýšlet nad podstatou skautingu, jeho neslučitelností s totalitními režimy i nad tím, jak bychom v takého době jednali my.

CÍLE

- ☞ Pochopit, že pionýr/tomík není skaut. Zamyslet se nad tím, co to vlastně je skauting, proč totalitním režimům vadí skautské ideály a skautská výchova?
- ☞ Přemýšlet o původu vlastního oddílu, setkat se s lidmi, kteří obnovovali skautskou činnost po roce 1989, byli aktivní i v době totality? Jak? Motivovat k setkání s nimi.
- ☞ Poznat kořeny svého skautského oddílu/střediska
- ☞ Nahlédnout do toho, jak se se situací po roce 1970 jednotlivé oddíly vypořádaly a jak za normalizace přežívaly. Poznat tlak na lidi, kteří se v době totality snažili vést děti ke skautství.
- ☞ Naučit se vnímat složitost situace a atmosféru doby tak, aby to nevedlo k předpojatému myšlení (ne každý, kdo si zadal s režimem, je nutně špatný). Snažit se vcítit do role a situace aktérů dokumentu a zkusit odhadnout, jak bych jednal já.

SPECIFIKACE

Čas na přípravu: 2 hodiny

Instruktorů na program: Minimálně jeden, ideálně dva (moderování diskuze, obsluha techniky, řízení review,...), případně možno přizvat pamětníka z našeho oddílu/střediska

Čas na aktivitu: 2-3 hodiny

Počet účastníků: 5 až 20

Věkové složení účastníků: 18 - 40 let

Technické vybavení: Počítač, dataprojektor, reproduktory, vytištěné pracovní listy pro každého účastníka, flipchart/papíry + fixy, případně připojení k internetu (pro případ potřeby dohledávání nějakých informací, pojmů, událostí, což může vzejít z diskuze)

PRŮBĚH PROGRAMU

1. Před filmem

Nejprve začneme diskuzí o tom, jak se žilo za minulého režimu (v letech 1948 až 1989). Lze využít vzpomínky někoho staršího, případně některou z vyšších publikací – mnoho zajímavých textů, nahrávek i videí lze objevit na old.ustrcr.cz, ustrcr.cz, pametnaroda.cz. Snažte se atmosféru doby přiblížit na detailech – oslovení ve škole „Soudružko učitelko“, existence kádrových dokumentů, důležitost dělnického původu, nedostatek základního zboží (toaletní papír, vložky, exotické ovoce,...), vzájemné udávání, možnost cestování na dovolenou jen pro loajální občany, atd.

Před puštěním dokumentu rozdáme pracovní listy – účastníci si v nich mohou zaznamenat v průběhu aktivity své myšlenky. V pracovních listech mají zadání: *Zapisuj si myšlenky, které ve filmu zazní a zaujmou tě, například „Oni nebyli skauti, ale nechtěli být pionýři.“*

První otázku vyplňujeme ještě před začátkem filmu:

Co pro Tebe znamená skautský slib? Důležitost závazku skautského slibu.

Dej čas na zaznamenání odpovědi, následně o tom diskutujte – sám mluv otevřeně, snaž se touto otázkou naladit přítomné účastníky k tomu, aby byli upřímní a sdílní.

2. V průběhu filmu

<<První část filmu (0:00 až cca 4:40 min. – po skončení pionýrského slibu)>>

Pak dokument zastavíme a položíme otázku z pracovního listu. V pracovních listech mají znění tehdejšího skautského i pionýrského slibu, aby texty měli i před očima.

Slyšel/a jsi oba sliby – skautský i pionýrský, jak vnímáš rozdíl mezi jejich zněním?

Snažíme se zobecnit a vyjádřit hlavní rozdíly. Například formální přednes a sborové odpovídání, slib davu (mnoha pionýrů najednou) x osobní závazek skautského slibu. K čemu odkazuje pionýrský a k čemu skautský slib? Snažíme se přiblížit i věci, které zatím v dokumentu nezazněly. Lze zmínit, že pionýrské skupiny vznikaly z třídních kolektivů ve škole, je to formální uskupení, chodí v šátku i do třídy, vměšuje se do toho politika – oddanost komunistickému smýšlení.

<<Druhá část filmu (4:40 až 51:33 min. – konec)>>

3. Po filmu - review

Při review se snažíme reflektovat naše prožitky, pohnutky, vnitřní pnutí, vrátit se ke svým pocitům, uvědomit si je. Na začátku zdůrazníme, že nyní není cílem vyprávět si konkrétní poznatky z filmu, ale sdílet si své prožitky, pocity.

Příklady otázek kladených při review:

Zkus jedním slovem či heslem zachytit své pocity ze zhlédnutého dokumentu.

(Zapisují je na flipchart/papír, nejprve nekomentujeme, až všichni zapíší, můžeme dát prostor k vzájemnému sdílení.)

Jaké pocity jsi prožíval/a v průběhu sledování?

Co tě v dokumentu nejvíce zaujalo/zasáhlo?

Dokázal/a ses ztotožnit s některým z protagonistů dokumentu?

Byl ti naopak někdo hodně nesympatický, proč?

Jak ses cítil po svlečení a zabalení kroje?

Následuje diskuze:

Měl by vždy být prostor pro zaznamenání odpovědi do pracovních listů k filmu, následně diskuze ke každé otázce, pokud mají účastníci chuť, mohou si dělat poznámky i z diskuze.

Co vlastně znamená věrnost skautingu/skautské myšlenky, jak se projevuje v době svobody a jak v době nsvobody?

Co vlastně vadí všem totalitním režimům na skautingu? Proč jej zakazují?

Nápady je dobré zaznamenávat opět na flipchart či papír, zkusme hledat podstatu skautingu, něco, co ostatní organizace nemají – pionýři i ochránci přírody v létě táboří, hrají hry, přespávají v přírodě, pravidelně se schází,... co ale není součástí jejich činnosti a naší ano?

Jakými cestami se mohli ubírat bývalí skauti po rozpuštění junácké organizace v SSM (Socialistický svaz mládeže)? Jak mohli pokračovat?

Předpokládáme tyto odpovědi:

- a) Ukončit svou činnost
- b) Pokračovat v jiné organizaci - Pionýr, Sokol, tělovýchovná jednota, tábornické kluby, turistické oddíly ROH, tomíci,...
- c) Ilegálně skautovat

Nyní rozdělíme přítomné na tři skupiny (ideálně losem, případně dle svého uvážení a znalosti zapojených – spíše jim dát roli, se kterou pro ně bude složitější se ztotožnit). Následně přidělíme jednotlivým skupinám výše nastíněné postoje. Jedna skupina se vcítí do cesty těch, kteří ukončili skautskou činnost, druhá bude představovat členy oddílů, které se začlenily do jiných organizací,

třetí bude skautovat dál v ilegalitě. Ať se skupiny zamyslí nad pohnutkami, které je k tomu vedly – jaké má jejich cesta výhody, jaká má rizika a nepříjemnosti. Následuje konfrontace daných skupin, každý musí argumentovat v souladu se „svým zařazením“, nemůže se v průběhu přidávat k jinému postoji. Zhruba po 10 až 20 minutách (podle počtu účastníků) konfrontaci ukončíme. Nyní o tom mohou diskutovat, jak si myslí, že by v takové situaci jednali oni?

Možné postoje/argumenty pro konfrontaci:

- a) Člověk ztratil něco, co pro něj bylo důležité – pravidelná skautská činnost, setkávání s přáteli, výpravy a tábory, bylo to těžké.
- b) Nebylo to snadné, tlak po roce 1970 sílil. Vedlo to k mnohému: Ze skautského vůdce se stal vedoucí pionýrské skupiny (pionýrské zkoušky, osvědčení, psaní posudků na členy,...)! Museli nosit kroniku ředitelce školy – zápisy poplatné době. Účastnit se pionýrských akcí a soutěží. Hledat kompromisy, zažít potupu.
- c) Ilegální skautské oddíly, slyšeli jsme o 43. oddílu Praha – skautovali tajně, nášivky na kroj (skautské označení) odnímatelné na patentkách, večerní nástupy po setmění s junáckou hymnou. Skauting v tehdejší době = riziko. Z čeho měli obavy (odnětí svobody pro vedoucí, členové se nedostanou na školy, ...)?

Dále se zkusme zastavit nad postavou RNDr. Rudolfa Plajnera – Táty (jeho skautská přezdívka říká mnohé). Pro představení možno použít text o něm z Wikipedie, případně z knihy Skautské století (strana 195). Plajner aktivně již jako mladý v době první republiky skautoval, jeho rádcem byl básník Jiří Wolker, šel v čele Svojsíkova pohřebního průvodu, psal skautské příručky, byl dlouholetým náčelníkem Junáka. Ale doporučoval oddílům vstup do SSM, sám byl jeho členem a stál ve vedení SSM až do roku 1977. Proč to udělal? Zastavme se nad výpovědí jeho syna v dokumentu, zda to měl Táta zapotřebí.

Možno vyjít i z Plajnerova výroku (mají v pracovních listech): „Člověk žije tím, co udělal a rozdal, tím, že potěšil, rozzářil oči, tím že hořel, aby se druzí ohřáli.“

Vracíme se k tomu, že měli možnost do svých pracovních listů zaznamenat si v průběhu sledování cokoliv, co je zaujme. Otázka: „Jaké myšlenky sis z filmu napsal/a? Co tě zaujalo?“

Doslov

Po roce 1989 (Sametová revoluce, pád komunismu) se v obnoveném Junáku sešli všichni z výše uvedených skupin. Nastalo období velkých sporů. Kdo vlastně jednal správně? Zde je ideální prostor pro to, aby organizátor programu přivedl někoho z žijících pamětníků místního skautingu (v jakékoliv formě) z dob mezi léty 1968 až 1989. Ať je to člověk, který v roce 1970 po zákazu doskautoval, nebo někdo, kdo oddíl vedl v nějaké jiné organizaci a přidal se s ním po roce 1989 do Junáka. Diskuze může směřovat k poznání vlastních kořenů (mého oddílu/střediska). Dbejte na to, aby to bylo setkání příjemné a pozitivní. Každopádně by nám měla diskuze s pamětníkem i bez něj přinést poznání, že nic není černé či bílé, žádná cesta nebyla špatná, důležité jsou vždycky pohnutky a zvolené postupy. Zde nelze zobecňovat ani relativizovat. Mohou odpovědět na poslední otázku v pracovním listu.

Pokud bude skupina složená z členů jednoho oddílu/střediska, je zde ještě podnět:

Zkuste se zamyslet nad tím, jak proměna v pionýrskou či turistickou skupinu mohla ovlivnit skauting ve vašem městě. Možná přijdete to, že jste třeba v oddíle tehdy ztratili trochu z původní skautské identity. Možná je tato rána patrná dodnes. Pokud je skautská činnost pro členy vašich oddílů jen kroužkem, pokud se vytrácí bratrství, přátelství, ochota obětovat se a prožitek je nahrazován zážitkem, pak je na čase s tím něco udělat. Zkuste společně hledat cestu. Cestu skautů s lilí.